

TENEN

Dansk Tekstilhistorisk Forening

16. årgang, nr. 3

Vinter 2006

MARC CHAGALL VÆGTØPPE I OKANAGAN VALLEY I PROVINSEN BRITISH COLUMBIA I CANADA – SE SIDE 11

Indhold:

Musée des Tissus i Lyon	side 3
TENEN holder generalforsamling på Kronborg	side 8
Årsberetning for året 2005	side 9
Tur til Celle og Lüneburg den 16. til 18. juni 2006	side 10
Marc Chagall i Canada	side 11
En pragtfuld samling Paisley sjaler	side 12
Dansk Gobelinkunst	side 16
Tekstilmaskiner i Stampen og Ørholm	side 19
Besøg i Væveriet, Svanevej 24	side 20
Med kors og bånd og stjerner på + Alt for Norge!	side 25
Flemming Grundtvig Lundholm	side 30
Anmeldelser	side 32
Tekstil funktionalisme – væveren Hanne Vedel	side 35
Arrangements- og udstillingskalender	side 37
Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.	side 39

TENEN Dansk Tekstilhistorisk Forening

Formand: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55
Næstformand: Lone de Hemmer Egeberg, Gærdet 12, 3460 Birkerød, telefon 45 81 15 97
Kasserer: Bent Bille, Langgade 44, Flemløse, 5620 Glamsbjerg, telefon 64 72 15 65
Giro nummer: 143-0130

Medlemsskab tegnes hos kassereren. I 2005/2006 er prisen pr. år 200 kr.
Husstandsmedlemsskab koster 300 kr.
Medlemmer får tilsendt tidsskriftet TENEN.

Tidsskriftet TENEN

Redaktion: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55,
ePost silke-annet@detail.dk • Lis Slottved, telefon 74 63 03 50,
ePost slottved@privat.dk • Vibeke og Frits Lilbæk, telefon 48 17 16 47,
ePost vofl3450@yahoo.co.uk

Sats og billedbehandling: Frits Lilbæk • Digitaltryk: VesterKopi • ISSN: 0906-9526
Copyright © TENEN og forfatterne • 06.02.2006.

TENEN udkommer fire gange om året – sidst i månederne juli, oktober, januar og april.

Deadline for redaktionelt stof er seks uger før eller efter aftale med redaktionen.

Artikler og indlæg sendes til redaktionen
– fx. med ePost – ellers meget gerne maskinskrevet med brevpost.

Annoncepriser: 1/1 side: 525 kr. 1/2 side: 300 kr. 1/4 side: 185 kr. 1/8 side: 135 kr.

Ældre numre af TENEN kan købes ved henvendelse til foreningens kasserer
– så længe lager haves. Prisen er 50 kr.

Flytning meddeles til kassereren, som fører medlemslisten – oplys dit medlemsnummer.

Internet: <http://tenen-dk.spymac.net> eller <http://tenen.does.it>

MUSÉE DES TISSUS I LYON

I forbindelse med den undersøgelse af dansk dåbstøj, som jeg er i gang med omtalt i TENEN 15/4, forår 2005 – om hvordan dåbstøjet så ud før det blev til hvide kjoler, indgår der delemner, der hver især er med til at fortælle noget om den dragt, hvori de indgår. Det være sig kniplinger, silkebånd, broderier mm. og ikke mindst silkestofferne.

Der væves stadig smukke silkestoffer, ingen tvivl om det, men de gamle silkestoffer, vævet på et tidspunkt hvor det krævede stor dygtighed og tid at frembringe de mønstrede tøjer – de har noget særligt over sig. Selvfølgelig fordi de udstråler kvalitet og kostbarhed, men også fordi man sidder med en viden og imponerthed over, at man fra sidst i 1600-tallet beherskede nogle væveprocesser, der ved hjælp af flere trend- og skudsystemer var i stand til at frembringe disse silkestoffer. Mønstrene og motiverne kan være enkle: små strøblomster på en sribet baggrund, eller de kan være prangende med en overdådighed af detaljer – frembragt af væverens dygtighed i kombination med væveteknikken. Man kunne således have et stykke stof, hvor bundvævningen f.eks. var en blank satinbinding, hvori der var mønsterområder med kipperbinding, og samtidig slyngede der sig vævede grene og kniplingsborter mellem hinanden, udført i andre teknikker, og der var store iøjnefaldende blomsterbuketter med lange floteringer som hovedmotiv. Jeg forstår hvorfor broderiet, som jo ellers er en langsommelig proces, kunne bruges til at frembringe de samme

motiver – det gik simpelthen hurtigere.

I forbindelse med arbejdet med dåbsdragterne ønskede jeg at vide noget mere om udviklingen indenfor silkestofferne, f.eks. hvordan og hvornår skiftede mønstrene og farverne. Både fordi det ville gøre mig bedre i stand til at vurdere dåbsdragterne, og fordi jeg er så fascineret af stofferne. Der findes gode bøger om emnet, men jeg ønskede et større materiale at gå ud fra. Vi (Freddy og jeg) skulle på ferie i Sydfrankrig og besluttede at slutte ferien i Lyon, hvis det var muligt for mig at få en kontakt med Musée des Tissus – et af verdens bedste tekstilmuseer. Jeg skrev til museet og fortalte om mit projekt, og at jeg i den forbindelse ønskede at vide noget mere om udviklingen indenfor silkevævning. Jeg skrev også, at jeg ikke talte fransk. Der kom hurtigt svar. Vi aftalte dag og klokkeslæt for min ankomst.

Lyon er en by på størrelse med København og var i tidligere tider hovedbyen for silkevævningsdistriktet. Byen bærer stadig præg af dette; ud over museet er der flere små værksteder med arbejdende silkevæve – for turister og andre interesserede. Desuden er det en hyggelig by, med mange små pladser, forretninger og caféer. Den er let at være på besøg i. En mandag i maj måned stod jeg udenfor døren klokken 10, som aftalt. Madame Audrey tog imod mig og førte mig med det samme op til afdelingen for "Photographique Centre de Documentation" – og anviste mig mit skrivebord og min computer.

Madame spurgte hvad jeg præcist ønskede at se, og vi blev enige om franske silkestoffer fra 1700-tallet. Jeg har nu glemt hvor mange silkestoffer museet havde i deres database, men en afgrænsning var helt nødvendig, hvis ikke jeg skulle sidde der i mange dage. Computeren blev indstillet, og så havde jeg adgang til databasen. Den indeholdt vævede stoffer, men også de tegnede eller malede forlæg museet var i besiddelse af. Indimellem var der en hel kjole eller en anden genstand forarbejdet af silke fra det aktuelle århundrede.

På skærmen viste der sig et lille billede med lidt tekst, og hvis jeg ønskede at se nærmere på et af dem klikkede jeg på billedet, der så blev vist i et større format, med registreringsoplysningerne ved siden af. Hvis jeg ønskede at få et print af billedet markeredes dette.

Den første time arbejdede jeg langsomt og grundigt, klikkede på alle billeder for at se dem i stor størrelse og kom indimellem til at lave lidt fejl-klikkeri, så madame Audrey måtte komme mig til hjælp. Efterhånden blev jeg mere selektiv, blev i stand til at vurdere om jeg skulle bladre forbi eller stoppe op og se i fuld størrelse – for der var mange billeder.

Dateringen af stofferne bestod oftest af en placering i et eller to kvartaler, med en ekstra henvisning til hvilken konge der havde tegnet perioden og enkelte stoffer blev der knyttet et præcist årstal til. Efterhånden begyndte der at tegne sig et billede af nogle grupper af silkestoffer og af et udviklingsforløb.

Klokken var blevet 12 og museet holdt frokostpause, så jeg måtte forlade min computer, selvom jeg var parat til at køre igennem uden frokost, men jeg måtte, meget forståeligt, ikke være alene i afdelingen. Så jeg fandt en cafe og fik en salat og et glas hvidvin, og det var nu meget godt. Tilbage igen og en fortsat gennemgang af 1700-tallets silker. Madame Audrey talte i telefon, brugte sin egen computer, men holdt alligevel et øje med om jeg havde brug for hjælp.

Det gik fint. Ved 15-tiden havde jeg materiale nok, og bad om at få maskinen indstillet til 1600-tallet, franske og italienske fløjls- og damaskstoffer. På Roskilde Adelige Kloster findes en dåbsdragt der adskiller sig fra andre dragter jeg har set, ved at være syet af et guldindvirket silkestof med fløjlspartier. Nu så jeg noget, der kunne minde lidt om det, men alligevel ikke helt samme stil.

Tiden gik, og der skulle også være tid til udprintning af alle de gratis sort/hvid beskrivelser med et lille billede på, og de tilhørende A4 farvebilleder jeg skulle betale for. Billigt: 44 stykker for 14,70 €.

Det vil føre for vidt her at gå ind i en beskrivelse af de forskellige perioder, men en enkelt har gjort særligt indtryk på mig. En type motiver der er præget af vegetative vækster, fabulerende og lidt groteske, men alligevel genkendelige. I farvevalget indgår ofte brunt eller andre mørke farver. De henføres til Regenceperioden under Louis d. 15. ca. 1715-1723. Kunstindustrimuseet i København har en dåbsdragt af denne type stof.

Dagen efter brugte jeg til en grundig gennemgang af selve museet, som ligger i et fint lille 1700-tals palæ. Samlingen er i to etager og anbragt kronologisk, startende med ægyptiske kjortler (plisserede på tværs), over 1700-tallets farvestrålende stoffer til nutidige kreationer. Samlingen indeholder vævninger, kniplinger og broderi. Med absolut hovedvægt på det vævede. Genstandene er en blanding af stofprøver og forarbejdede ting som kjoler, messehagler mm. Sideløbende med udviklingen i stofferne, er der opstillet små gamle modelvæve, som anskueliggør hvilken væv der var i stand til at frembringe det aktuelle stof.

Jeg kan ikke fremhæve noget frem for noget andet. Dygtigheden parret med den fantasi der var brugt i forbindelse med de kostbare materialer – fik mig til den ene gang efter den anden at blive betaget og glad. De genstande, der blev fremvist som forarbejdede ting, fik et ekstra blik, fordi de havde fået den ekstra dimension, at man så, hvordan materialet passede til formålet. Det er ikke hverdags- eller almuetøj man ser, men genstande beregnet for den højere stand (og kirken) der var i stand til at betale for kostbarhederne, og dem for hvem det ikke var nødvendigt at slide en beklædning helt op. Det er de samme forhold, der muliggør at vi stadig er i stand til at se disse genstande.

Jeg gjorde en interessant opdagelse i forhold til dåbstøjet og Lyon.

“Terpsichore”. Mus.nr. 27893-2-0, Lyon.

Om den fortælles der særskilt i næste afsnit.

DÅBSTØJ OG LYON

På Roskilde Museum befinder der sig to dåbsdragter, der er ankommet til museet med års mellemrum, og der er ingen viden om, hvor de stammer fra, eller hvem der har brugt dem. De er begge af typen, hvor der øverst er en lille hætte, der er tilsyet en lang smal dragt uden ærmer. Dragterne er åbne i bunden. I forlængelse af hættekanterne er der en slids, fint kantet med silkebånd. Der medfølger en brystsmæk til begge dragter, beregnet til at blive fastgjort ovenpå slidsen. Der er forskellige former for pynt på de to dragter og begge er de kantede forneden og langs hættekanten. Men ingen pynt eller kantebånd på de to dragter svarer til hinanden. Målene på dragterne afviger ikke meget fra hinanden, men de er ikke ens.

Dragternes stof består af en rød silkesatin vævning med motiver i hvidt og gyldent. Den ene dragt (mus.nr. 1247-87x1) har to hovedmotiver: et ovalt billede med en lyrespillende kvinde, og to fabeldyr med nogle småbørn. Den anden dragt (mus.nr. 2-1956) har to liggende løver og to små englebørn som hovedmotiver. Dertil diverse småmotiver. Bagsiderne af dragterne har mange øgninger, dragt nr. 2 - 1956 har indsat kile af rødt silkedamask og dragt nr. 1247-87x1 har indsat kile af forsides stof, nyklassicistiske motiver fra sidst i 1700-tallet

Når de to dragter har optaget mig, er det fordi de så tydeligt for-

tæller om en fælles fortid, inden de blev til to forskellige dragter, måske brugt af forskellige familier. Og fordi de, via motiverne, adskiller sig fra andre dåbsdragter.

På Værløse museum befinder der sig en dåbsdragt (mus.nr. 4229/

Museumsnummer 1247-87x1 – Roskilde.

79) af det samme stof, men nu i en anden farvetone. Dragten bruges stadig af den familie der har deponeret den. Familien kender dåbsdragtens historie og mener, at den blev omsyet fra et vægtæppe kort tid efter 1809. Modellen er ikke helt magen til Roskildes dragter. Hætten er så lang at barnet kunne ligge i selve den, og den nederste del af dragten er bredere. Også denne dragt er forsynet med en brystsmæk; denne har dog ingen lighed med selve dragten. Selve stoffet adskiller sig fra Roskildes dragter ved at det gyldne er erstattet med en brun farve. Motiverne på dragten er de to løver, som imidlertid er gentaget to gange ved hjælp af en øgning.

Bagsiden af hætten fremviser endnu engang de liggende løver, så hele dragten har tre løvemotiver, dvs. at der oprindeligt har været et stort stykke stof til rådighed. Nederste del af bagsiden og sidestykkerne er af samme stof, men med mange øgninger. Midt på ryggen er indfældet to større stykker stof af andre kvaliteter, et stykke rødt satin, og et stykke brokade der sandsynligvis stammer fra midt i 1700-tallet. En nærmere sammenligning mellem stofbanen fra Lyon og dragtens bagside viser at der er foretaget nogle klip, der har fjernet de to små englebørn fra stoffet, hvorefter de andre stykker stof er syet til. Så muligvis befinder (eller befandt) der sig en anden omsyet genstand med små englebørn på, et sted i Nordsjælland.

På Musée des Tissus er der udstillet en silkebane, beskrevet som et vægophæng. (mus. nr. 27893 2-0) Stykkets mål er 2,11 cm x 0,56 cm, og det kaldes: "Terpsichore", hvilket er navnet på Lyrens muse – kvinden i den ovale ramme. En rapport består af tilsammen de fire motiver jeg har nævnt løverne, fabeldyrene, englebørnene og den lyrespillende muse. Bundfarven på den udstillede bane er holdt i en turkisblå farve, mens dekorationerne er holdt i hvidt og brunt. Bunden er satin og motiverne i kipper. Brochering. Vævet i Lyon, 1790-92.

Det er dette stof der indgår i både Roskildes og Værløses dåbsdragter.

De to Roskilledragter består altså af én rapport der er blevet delt, mens Værløsedragtens løver har krævet et større stykke for at få motivet tre gange. Det ser ud til at denne stofbane er udført i flere farvekombinationer. Museet i Lyon nævner selv kun den ene, og har muligvis ikke været klar over at det oprindeligt blev udført i flere farvekombinationer. Museet har været meget interesseret i opdagelsen, og har bedt om at få fotografier af de tre dåbsdragter. Værløse museum og Roskilde museum er naturligvis blevet orienteret om opdagelsen.

Det var et godt resultat at få ud af besøget i Lyon.

Anni Bloch
anni.bloch@tiscali.dk

- Musée des Tissus et des Arts décoratifs. www.musee-des-tissus.com

TENEN holder generalforsamling på Kronborg i Helsingør – lørdag den 25. marts 2006

I anledning af “renæssanceåret” holdes generalforsamling på Kronborg. Vi mødes kl. 10:50 til højre for den yderste port – ved vagten.

Program:

Kl. 11:00 Besøg hos tekstilkonservator Hanne Fuchs i hendes dejlige værksted for at se nummer to af fem gamle gobeliner som sættes i stand efter vask. Bent Jørgensen kommer for at fortælle om sit arbejde med at fremstille en krone og perlehue til dronning Sofie. Eventuelle “lommemadder” på egen hånd inden vi går på slottet.

Kl. 14:00 TENENs generalforsamling:

Dagsorden ifølge vedtægterne:

1. Valg af dirigent.
2. Navneopråb.
3. Formandens beretning. Den er trykt i dette nummer af TENEN.
4. Godkendelse af formandens beretning.
5. Indkomne forslag der har betydning for budget.
6. Fremlæggelse af revideret regnskab og budget.
7. Fastsættelse af kontingent.
8. Valg til bestyrelse for 2 år ad gangen, i lige år vælges 4 bestyrelsesmedlemmer og i ulige år vælges 3 bestyrelsesmedlemmer. På valg er: Lone de Hemmer Egeberg, Lis Slottved, Vibeke Lilbæk og Hanne Frøsig Dalgaard.
9. Valg af revisor og 2 bestyrelsessuppleanter for 1 år.
10. Øvrige indkomne forslag.
11. Eventuelt.

Referent er et medlem af TENENs bestyrelse. Referatet underskrives af dirigenten og bringes i førstkommende medlemsblad.

I forbindelse med generalforsamlingen er TENEN vært for en kop kaffe med brød. Evt. gæster betaler 50 kr. og kan ikke stemme ved generalforsamlingen.

Kl. ca. 15:30 er dagens arrangement slut.

Tilmelding: Senest 22. marts af hensyn til kage og kaffe til Annet Laursen Skjelsager tlf. 44 95 05 55.

Pris: Udstillingen om Dronning Sofie samt besøget hos Hanne Fuchs koster 100 kr. for medlemmer og 115 kr. for gæster.

Sted: Kraks Kort 38 1H. Der er P-pladser i nærheden. Tog til Helsingør.

Årsberetning for året 2005

Generalforsamlingen i 2005 blev afholdt lørdag den 12. marts i den dejlige Fuglevad Vandmølle, hvor vi gennem årene har haft mange hyggelige og spændende arrangementer. Denne gang med særdeles mange spændende tekstiler.

Søndag den 22. maj var vi til guldbroderi i Farum Vejgård, hvor Stine Huekone og hendes historie blev levendegjort.

Søndag den 21. august tog vi på skovtur til Gl. Lejre Kongsgård og Lejre Forsøgscenter hvor bl. a. et stort slag mellem Nord- og Sydstats soldater fra Den Amerikanske Borgerkrig blev opført. Det var interessant at se de flotte kopiuniformer, som mange af mændene selv havde fremstillet – selv hestene var klædt fint på og soldaterne skød flittigt med deres kanoner og forladere.

Mandag den 17. oktober besøgte vi Svanevej-værkstederne. Det var en god fortsættelse af artiklen i TENEN 15/2, efterår 2004. Vi kunne næsten føle os hjemme blandt de søde medarbejdere. Kartemaskinen blev også besøgt, og vi kunne næsten ikke løsrive os. Der er referat på side 20 i dette blad.

Lørdag den 19. november gik juleturen til ordensbåndbutikken samt "Alt for Norge" udstillingen på Amalienborg, hvor vi kunne se de fine folk med ordenerne på. Der er referat på side 25 i dette blad.

*

Bladet har det fint og har sprængt sin ramme på 28 sider flere gange.

Det er vanskeligt at skære ned eller gemme de gode artikler, som kommer til vores redaktion, og det er jo herligt, at vores medlemmer leverer alle disse meget interessante artikler. Der har da også lydt mange roser for bladet, selv om det koster lidt mere at fremstille og sende ud. Vi håber på fortsat portostøtte og flere medlemmer, så økonomien kan klare den ekstra udgift.

Det er flot, at Frits Lilbæk stadig vil computerbearbejde bladet, hjemmesiden, CD-Rom serien og diverse særskrifter. Uden denne kæmpe indsats nåede vi ikke langt, så hermed en stor tak til Frits Lilbæk fra os alle.

Forklædeprojektet er i stadig udvikling, det tekstile "Danmarks-kort" samler stadig på særpræg, og det nye tiltag med "postkort" tager også gerne imod.

Bogammeldelser og udstillingskalender giver ideer til mange gode timer og udflugter

*

Det er alt i alt en herlig forening med en masse spændende og hyggelige medlemmer, samt en meget velfungerende bestyrelse, så det har været en stor fornøjelse at være formand, og jeg ser frem til mange år med gode artikler og oplevelser i TENEN.

Tak for samarbejdet og endnu et godt år i TENEN.

På bestyrelsens vegne

*Annet Laursen Skjelsager
formand*

TENEN inviterer: **Tur til Celle og Lüneburg den 16. til 18. juni 2006**

Afgang fredag den 16. juni: Turen udgår fra Storkøbenhavn med bus. Der vil blive opsamling over Sjælland, Fyn og ned gennem Jylland.

*

Vi bor på Landhotel Jann Hinsch Hof i Winsen –

www.landhotel-winsen.de

*

Program – der er aftalt følgende besøg:

- Kloster Wienhausen med broderede billedtæpper fra 14.-15. årh.
- Navnekludsmuseet i Celle med navneklude og læresyninger fra hele verden.
- Blåtrykkeri Mechtild Anna Helene Furniss, Bergen-Offen, hvor der stadig trykkes efter gamle metoder.

ANNONCE

Danmarks største udbud af kurser i kreative fag

Rekvirer en gratis kursusplan!

Tlf. 63 32 20 96
kursus@netoplysning.dk
www.netoplysning.dk

NETOP
netværk for oplysning

- Kloster Lüne i Lüneburg med fortrinsvis hvide kirkebroderier fra 13.-19. årh.

*

Hjemrejse med afstigning samme sted, som man stod på bussen.

*

Pris 2.000 kr. med indkvartering i dobbeltværelse. I prisen indgår bustransport, to hotelovernatninger m/morgen-buffet, to gange picnic-frokost m/drikkevarer på ud- og hjemrejsen, fælles middag fredag aften på hotellet samt alle entrées. Tillæg for enkeltværelse er 250 kr.

*

Turtilmelding sker ved både at:

1. kontakte Bent Bille, Langgade 44, 5620 Glamsbjerg, ePost: familien.bille@get2net.dk eller på telefon: 64 72 15 65, og
2. indbetale 500 kr. i depositum på TENENs konto 1551/giro-1430130.

*

Fristen for tilmelding er 1. marts af hensyn til hotellet. Hvis man på grund af særlige omstændigheder har brug for at forlænge denne frist, skal man straks kontakte Bent Bille.

Lis Slottved

Marc Chagall i Canada

Mission Hill er en vingård i Okanagan Valley i British Columbia, der er Canadas vestligste provins.

Man kan komme på besøg for at høre lidt om produktionen, smage på varerne og købe sig fattig i de lokale vine – røde og hvide samt specialiteten 'icewine', der laves på druer, som plukkes sent og i mindst 8 graders frost.

Vi havde været på besøg i et vineri i Kelowna og satte kursen mod Mission Hill på en bakke udenfor byen. Det blev en anderledes oplevelse.

Vingården er nyindrettet af ejeren Anthony von Mandl, som er vinhandler i Vancouver. Der er brugt hvad der svarer til 200 millioner kroner i de seneste ti år på at lave vingården til et veritabelt kunstværk tegnet af én

af verdens allerbedste arkitekter, Tom Kundig fra Seattle.

Der er bygget et klokketårn med specielle fint afstemte klokker støbt i Syd-

frankrig, fordi man ikke kunne få dem gode nok i Nordamerika. Klokkerne bruges hver time dagen igennem til fryd for de besøgende.

Man betaler en symbolsk entré. Det foregår i en nærmest hangarstor besøgsreception, hvor man går igennem en flot dør i tredobbelt størrelse på begge leder.

Det var ganske imponerende; men kort efter tabte vi helt pusten: Rummet er stort og hvidt med højt til loftet. Der er en dekorativ lille hvid murstenspejs til venstre, en én-mands entré-kasse til højre og en siddebænk ligeud. Intet andet – bortset lige fra det, som rummet er lavet til: Et *Chagall vægtæppe på vel ti kvadratmeter*.

Tæppet giver en ekstra dimension til den Chagall-udstilling, som Arken i Ishøj netop har vist.

Det canadiske Chagall-tæppe er vist på bladets forside – farverne kan man se på TENENs hjemmeside.

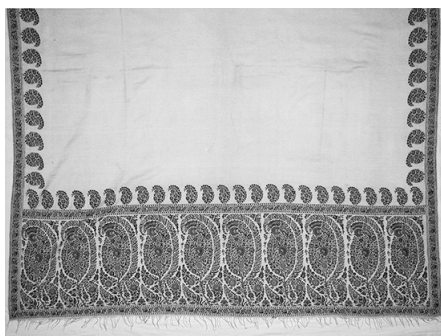
Vibeke og Frits Lilbæk

En pragtfuld samling Paisley sjaler

Historien begynder i Indien, hvor sjaler anvendtes af mænd bundet om livet eller om skuldrene, i hvert fald fra begyndelsen af 1600-tallet. Victoria & Albert Museet i London udstiller i den indiske afdeling et fragment af et Kashmir sjal fra ca. 1680 og fortæller, at kejser Akbar (1542 – 1605) i Mogulriget i Nordindien interesserede sig levende for tekstiler og grundlagde værksteder for bl.a. sjaler.

Materialet var den fine glansfulde uld fra bjerggeden *Capra hircus* laniger, der kaldes pashmina eller cashmere. Denne kostbare fiber brugtes både i kæde og skud, da sjalerne fremstilledes på håndvæve med et ensfarvet midterfelt og smalle sideborter samt bredere en-

Samlingens fineste og smukkeste og sikkert også det ældste (slutningen af 1700-tallet) er vævet i ét stykke af den fineste kashmir uld. Bunden er hvid og borterne i rød, turkis, blå samt lidt gult og sort. Det helt specielle ved denne type kashmir sjaler er, at borterne er vævet i en slags gobelinteknik (*twill tapestry*) modsat andre sjaler, hvor skuddet er slået ind i hele stykkets bredde. Det er naturligvis en sen og krævende teknik, der giver et smukt og let resultat. 135 x 300 cm – P.5

Dette store røde uldsjal er fra 1800-tallet og givetvis vævet i Europa. Selvom kæden er vinrød er der dog partier af den der er farvet sort, grøn eller turkis. Man må forestille sig, at de enkelte partier af kæden er blevet farvet separat. Valerie Reilly beskriver i sin bog (s. 24) denne teknik der blev et speciale i Paisley. Borten har frynser i de samme farver, hvilket giver en fin og eftertragtet effekt.

På dette sjal er skuddet i de mange farver skåret af på bagsiden i stedet for at ligge som lange tråde der hænger i. Dette gør også sjalet lettere og mere elegant.

160 x 330 cm – 7.3

deborter. Motiverne var stiliserede blomstermotiver, der senere udvikledes til det kendte "paisleymotiv", som kan ligne kogler og på indisk benævnes *butah*.

Mønsterborterne vævedes i en kipperbinding i den tidskrævende gobelinteknik, d.v.s. at det farvede

garn blev vundet op på små spoler, og kun optræder hvor de indgår i mønsteret, og altså ikke i hele vævens bredde. Dette ses tydeligt på bagsiden, hvor den farvede tråd føres fra hver enkelt mønsterdel op til den næste. Det giver et let og elegant sjal, men tog væveren mange måneder at fremstille. Derfor er sideborterne på store sjaler vævet separat og tilføjet med en næsten usynlig søm.

Det var disse luksusvarer europæerne gennem the East India Company tog med sig hjem, og som kom til at danne mode fra omkring 1770. Omkring 1800 blev efterspørgslen så stor, at man begyndte at efterligne sjalerne i England og siden Frankrig, men den helt fine uld kunne man vanskeligt skaffe, da bjeggeden ikke trives på vore breddegrader.

Teknikken var også anderledes, idet man af tidsmæssige årsager foretrak trækvæven og lagde de farvede skudtråde ind i hele væ-

Et eksempel på et sjal helt i uld med gennemgående striber, hvor skuddet ligeledes er skåret af på vrangen. Farverne er rød, gul, orange, grøn, turkis, sort og hvid. Denne sribekomposition ses i Kashmir fra ca. 1815, men dette sjal er nok snarere vævet i Europa. 184 × 178 cm – 7.1

Paisley sjallet har uld i både kæde og skud. Mønsteret er blå med svagt rosa og orange prikker. Sjaler af denne type var meget udbredte i Skotland og en vigtig del af en piges udstyr, da en ung brud ifølge traditionen skulle bære det første gang hun gik til kirke efter brylluppet og ligeledes når hendes barn skulle døbes. Det blev derfor kaldt "Kirking shawl".

Dronning Victoria brugte selv sjaler livet igennem og gjorde meget for at ophjælpe industrien i Paisley ved også at bære sjal ved officielle lejligheder.

151 × 308 cm – 2.1

vens bredde. Bagefter skar man de overflødige partier væk på bagsiden, men sjallet kan dog aldrig blive så let og elegant som det håndvævede Kashmirsjal, som man genkender så snart man får det i hånden. De europæiske trækvæve sled nemlig også for meget på kæden til at man kunne bruge fine uldtråde, og spunsilke blev her det foretrukne materiale.

I Europa ændredes mønstrene med modens krav om stadig fornyelse, og både i Skotland, England, Frankrig og Rusland udvikledes storlåede og komplicerede kompositioner med frynser i tilhørende farver. Jacquardvæven blev omkring 1820 taget i brug i Paisley og gav uanede muligheder for udvik-

ling af en selvstændig mønstertradition, hvor koglemotivet voksede og antog nye spidse former, ligesom borterne blev bredere. Paisley sjalerne blev så berømte at navnet er blevet synonymt med det karakteristiske mønster, men sjalsmønstrene udvikledes til en selvstændig kunstart mange steder i Europa. Farveholdningen skiftede naturligvis også med moden og udviklede sig langt væk fra de oprindelige indiske sjaler med helt lys bund og blomster i klare røde og grønne farver. De dybe vinrøde farver med sort, grønt, turkis, blå og gult er europæisk smag og mode, der udvikledes til sublim kompositioner.

Arbejdslønnen var og er lavere i Indien, og de europæiske variationer vendte i løbet af 1800-tallet tilbage til Kashmir, hvor man herefter fremstiller sjaler efter europæisk smag også i materialer som silke og bomuld.

Broderede sjaler er lettere og billigere at fremstille, og de kendte

Dette røde sjal er af silke og med frynser hele vejen rundt. Den 18 cm brede bort i grønt, hvidt og gult er syet på således at retten kommer ud når det foldes i trekant (et såkaldt "turn-over shawl").

163 × 162 cm – 5.2

Et sjal bestående af fire sammenføjede stykker og broderet i røde og lilla farver, måske fremstillet i Kashmir. Kanten er brikvævet og sat af med frynser i forskellige farver. 165 × 165 cm – P.1

mønstre gengives med et flot resultat, ligesom også trykte sjaler er udbredte og virkningsfulde. De populære mønstre findes i talløse udgaver og ses i dag overalt i alle materialer og til alle tænkelige formål.

*

I september 2005 gæstede en meget fin samling sjaler Kamma Gudmand-Høyers værksted i København, og den er enestående derved at den afspejler hele denne lange historie. Et skarpt øje for ting af kvalitet har ejeren altid haft, og måske stammer interessen for kashmirsjaler fra hans tid som læge i Indien under 2. verdenskrig.

Efterhånden tæller samlingen omkring 80 stykker fra Indien, Skotland, England, Frankrig, Østrig og Rusland. De ældste er sjældenheder fra 1700-tallet, og der er både vævede, broderede og trykte sjaler.

Der er planer om ad åre at udstille en del af dem, måske på Rosenborg. Her har man nemlig portrætter af kongelige personer, der

bærer sjaler og dermed viser deres brug og tidsfæster anvendelsen. Dokumentationen for de kongelige sjaler vil sikkert også kunne fortælle om anskaffelse og pris og dermed bidrage med nye oplysninger om deres historie i Danmark. Også det velhavende borgerskab tog i 1800-tallet modet til sig og bærer sjaler på en række af guldalderens familie billeder.

TENEN fik lov at gennemgå samlingen sammen med ejeren og til at omtale nogle enkelte stykker. De er brugt som illustration og kan genses i farveudgave i dette blads billedgalleri på TENEN's internet-side <http://tenen-dk.spymac.net>

Samme sted kan man finde henvisninger til sjalers motivudvikling gennem tiden på Victoriana og til Victoria & Albert Museum, hvor man leder under 'Search the collec-

tions' eller 'Access to Images'. Prøv at søge med eksempelvis 'shawl Kashmir' eller 'shawl Paisley'.

Lone de Hemmer Egeberg

Litteratur:

- Irwin, John: *The Kashmir Shawl*. London: HSMO, 1973. ISBN 0 11 290164 6.
- Reilly, Valerie: *The Paisley pattern – the official illustrated history*. Glasgow: Richard Drew, 1987. ISBN 0 86267 193 0.
- Levi-Strauss, Monique: *The Cashmere shawl*. Photographs by Massimo Listri. Dryad, 1987. ISBN 0 85219 759 4.
- Clabburn, Pamela: *The Norwich shawl – its history and a catalogue of the collection at Strangers Hall Museum*, Norwich. London: HSMO, 1995. ISBN 0 11 701584 9.
- Nemat, Parviz: *Shawls of the East. From Kerman to Kashmir*. N.Y.: PDN Publishing, 2003. ISBN 0 937266 03 5.

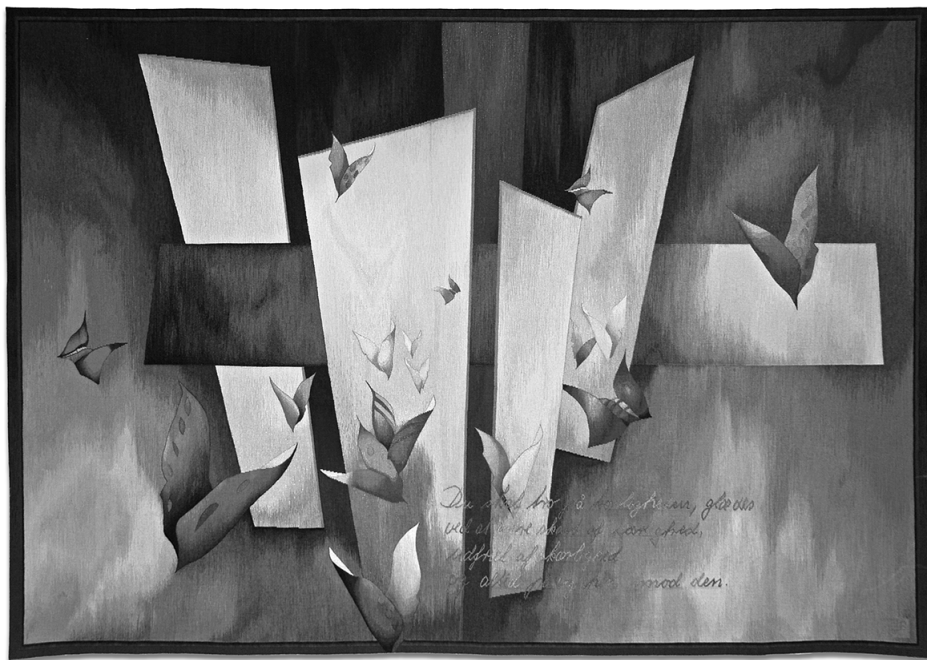
Kirsten Cornett og Anne Bou Casals.

Postkort – Forklædet som souvenir: *I september var jeg med mit arbejde til gastronomisk teambuilding i Meyers Madhus på Nørrebrogade.*

Opgaven bestod i at tilberede 8 lækre retter samt at fortære dem ledsaget af diverse gode vine. Tid til fordybelse og forkælelse.

Det var faktisk meget lærerigt og sjovt at arbejde med sine kolleger i et køkken, hvor alt skal times og afpasses, hvis resultatet skal blive godt. De erfarne kokke greb ind hvor det var nødvendigt – og alt lykkedes. Indimellem blev der endda tid til chokoladesmagning og foredrag. Syv timer tilbragte vi der, og til sidst fik vi vort forklæde med hjem som erindring om en usædvanlig aften.

Lone de Hemmer Egeberg

Jette Erlandsen: Kærligheds Tæppet.

Dansk Gobelinkunst

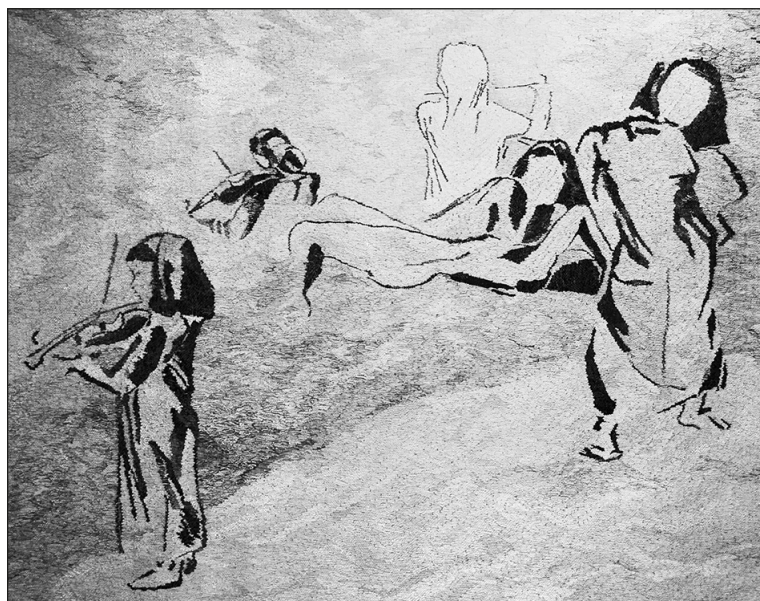
Dørene går op, og ind i udstillingen jeg går, og som sædvanlig er jeg nødt til at stå stille, dels fordi konditallet altså heller ikke denne gang har det for godt, og dels fordi udstillingslokalet hver gang overrasker mig: Rundetårns halvmørke, snævre stræben opad, og så lukker du døre op, verden åbner sig og breder sig ud for dig. Og denne gang er verdenen fyldt med gobeliner!

Tilfældighed? Jeg er landet foran Polygon Med Blåt af Ruth Malinowski. Fasthed, stabilitet, fred og ro strømmer ud fra dette tæppe. En pause i det hektiske liv. Jeg glemmer alt om manglende kondi, her skal bruges andre livsdimensioner. Et par spinkle violintoner trækker mig over mod Fem Forunderlige

Forløb af Charlotte Schrøder. Hendes billede er fortællingen om livets dagligdags aktiviteter tilsat musik, nogle steder som underlægning, andre steder som livsindholdet. Lydbilledet skifter: fugle(n) vingesus fylder synsfeltet. Fugleliv af Nanna Hertoft er fortællingen om livets kommen og gåen, i flok og som en soloflyvetur. Fra fuglepoesien får jeg sat livet på spidsen. I en klar blå og rød; i sort og i modsætningen hvid arbejder Jette Thyssen utrætteligt videre med de stramme geometriske former i Space Triptycon. Livets hovedveje og krinkelkrogede biveje sender mig ud på rejse i Genspejling af Hanne Skyum. Fra de store overordnede linier lander jeg i en af den digitale verdens mindste enheder, pixlen. Man

skal ikke forledes til at tro, at dette er småtingsafdelingen. Pixels af Berthe Forchhammer er guf for bindingsnørder! Tilhører du denne race af vævere, anbefaler jeg, at du stikker hænderne dybt i lommerne, INDEN du nærmer dig billedet. Et par syreutrale handsker ville være dejligt. Bagsiden virker tiltrækkende som en magnet, næsen trykkes mod væggen, hvorefter hovedet skygger, så jeg kan alligevel ikke se ind bag tæppet, som også kun hænger 3 cm fra væggen. For ikke at bryde selvbeherskelsens skarpe linie fortsætter jeg videre til Anet Brusgaards Répétition, hyldest til gentagelsen. Gyldne ringe/glorier på højkant står skarpt, og alligevel afdæmpet frem på den sorte bund. En anden form af livets gentagelse er Anne Marie Egemoses Jordspor – Drengenhøjen. Den evindelige fejen jord op indenfor døren som modsætningen til den uen-

delige timerække af liv og lege på og i drengenhøjen. En anden slags modsætning er Nana Nissens Sort Hvid. En sort bane, der slutter i sorte og hvide kvadrater, og med en finurlig tanke er banen drejet lidt på skrå i tæppets firkantede flade. En sjov kommentar til os, der har tendens til at se livet lidt for firkantet, lidt for sort-hvid? Næh, farve må der på, og det kommer der så! Gul-Violet af Sanne Ransby. Her spiller binding og farver sammen, så der fremkommer skyggefulde drømmelandskaber. Værsgo at træde indenfor. Herfra er der så mulighed for at træde ind i kærlighedens univers. Kærligheds Tæppet af Jette Erlandsen lader dig vandre i farvernes lys og skygge med kærlighedsverset klingende i ørerne: Du skal tro på kærligheden, glædes ved at være skabt af kærlighed, udfriet af kærlighed, og altid på vej hen imod den. Og for nogle

*Charlotte Schrøder:
Fem Forunderlige Forløb
- udsnit.*

bliver det mere til en oplevelse af kærlighedens brud, som i Die Nachgeborene, de børn der fødes efter en forældres dødsfald eller efter skilsmissen. Forhåbentlig er det ikke dem alle, der oplever sig ligesom Ane Henriksens marionetdansende børn over den tomme præstekrave, sådan lidt udenfor hjertets rækkevidde. Fra det lyse billede med det dystre indhold til det umiddelbart dystre billede med det lyse indhold. Kari Guddals Hommage à R. Det synes først dunkelbrunt, men da jeg får bakket længere væk fra billedet og placeret mig mere ret på det, lyser der pludselig områder op i gyldne farver, linier og landskaber, begivenheder begynder at fortælle deres historier. Dette er et billede, hvor man kan rejse, hvis man har tid og afstand nok. Jeg slår en kolbøtte og lander Under Skræpperne af Jenny Hansen, tilbage i barndommens landskab, hvor vi brugte timer til studiet af livet for larver, biller, myrer og andet småkryb. De klare røde farver kom i skumringstiden ved solnedgang, men især ved solopgang, hvor skræpperne langsomt flyttede fra det nattesorte landskab over i de klarere blå farver og hvor alt, den tidlige morgensol ramte, lyste op i pink og klart rødt. Her kunne man drømme sig til slaraffenland, hvis man havde lyst. Eller til Sumbawa. En lille ø med mængder af vand i bevægelse udenom? Hvis jeg havde hang til at surfe på bølger, fik jeg lyst til at tage derhen efter at have set Randi Studsgarths billede Sumbawa. Da vi nu alligevel sidder de mange timer i flyveren, er der tid

til lidt livsfilosofi. Annette Blæsbjerg Øroms billede Trilogi: Længsel – Længsel, Erindring – Nuet og eftertanken giver rejsen i rejsen tid til tankespor. Hver person sine spor. Hver natur sine spor. Annette Graaes Grønland, Hvirvler Gul, Rød, Blå gengiver med let poesi forårsolens lys i sne og is. Denne kolde vinterdag giver det mig de opløftende billeder af forårets snarlige komme. Svage bevægelser, en letten og en landing. Margrethe Aggers Dag og Nat Sommerfugle har deres eget liv. Du kan knytte dine livstråde til eller lade være, valget er dit. Og erindringens liv fortsætter i Anne Bjørns Husker Du. De hvide ubeskrævede flader gør at du/I kan genopfriske jeres fælles erindringer, og lade dem spille op mod erindringernes farveglimt. Helle Baslund har Remser med på udstillingen. Både konkrete: smalle vævede baner, men også overførte: billederne giver mig associationer af børneremser, og så af alle de handlinger og ordsammensætninger vi hver især er nødt til at gentage. En lang remse. Og udstillingen sluttes for mig med Elisabeth Rydes stramme komposition Dialog, striber på langs og på tværs, en harmonisk nogle steder afsluttet dialog og andre steder et udsnit af fortsat dialog.

Udstillingen Dansk Gobelin-kunst er nu flyttet fra Rundetårn til Vendsyssel Kunstmuseum i Hjørring, hvor den vises fra 27. januar til 12. marts 2006.

Tina Ejlersen

Tekstilmaskiner i Stampen og Ørholm

Efter det vellykkede besøg på Væveriet var vi en halv snes stykker, som sprang til den 27. oktober, da der bød sig en mulighed for at se tekstilmaskiner i Nationalmuseets samling. Dette er jo blevet aktuelt, efter at sagen i mange år har ventet på en mulighed for at blive realiseret som udstilling. Nu lader det til, at de kan blive tilgængelige i løbet af de kommende par år.

Vores oplevelse fandt sted en dejlig dag i klart vejr, først i løbet af eftermiddagen blev vejret lidt fugtigt. Så vi nød køreturen gennem Dyrehaven fra Hjortekær til Stampen. Her havde vi aftale med Boum Pyndiah, Frilandsmuseet, som i tyve år eller mere har brændt for etablering af Rebstrup Uldspinderi. Dette lå oprindeligt i Himmerland og var en virksomhed, hvor egnens beboere kunne indlevere ulden fra deres får og få det spundet til strikkegarn. Især i krigsårene i 40'erne blev det eftertragtet at skaffe garn på denne måde, men samtidig risikabelt for indehaveren, for sådan en produktion var forbudt. Uldspinderiets maskiner fra 1890'erne (en wolf, to kartemaskiner, en halvautomatisk selfactor og en tvindemaskine) drives af Mølleåen via et overfaldshjul. Se: <http://www.industripuljen.dk/tekstil.htm>

Maskinerne har i en årrække ikke været anvendt, og det lader sig ikke gøre for nærværende at sætte dem i gang. Vi fik imidlertid en detaljeret gennemgang af deres hemmeligheder og må stærkt tilslutte os ønsket om, at alt igen kan bringes i funktionsdygtig stand.

På vejen tilbage gjorde vi et kort holdt ved hjørnet af Hjortekærvej og Lundtoftevej. I dette villakvarter er der som hegn omkring tre-fire ejendomme opført en smuk mur af håndstrøgne, gamle mursten. Disse stammer fra det tidligere Kvindefængsel, som lå på Christianshavn mellem Prinsessegade og Dronningensgade over for Frelsers Kirke. I 1928 blev det brudt ned og nogle af stenene fandt vej til Hjortekær. I nogle af dem er der stempet et M indskrevet i en hjertefigur, formentlig fra Lübeck. Bogen om Hjortekær kan fortælle lidt mere om denne historie.

På Lundtofte Medborgerhus, den gamle skole fra 1904, ventede en portion grønsagstærte. Her skitserede Lars K. Christensen, Nationalmuseets afdeling for Nyere Tid, de planer, der er udviklet for i 2009 at åbne en udstilling i Brede med tekstilmaskiner og især om tilværelsen i industrialismens tidlige fase. Vi fik skærpet vores forventninger!

Dette var optakten til at besøge Ørholm Værk, hvor Nationalmuseets magasin for tekstilmaskiner findes: Disse er i sin tid indsamlet for at kunne illustrere den produktion af klæde, som fandt sted i Brede indtil lukningen i 1956. I fortsættelse af den virksomhed, som er foregået i Rebstrup, er der i Brede og lignende fabrikker blevet vævet og efterbehandlet uldne stoffer til klæde, en proces, som omfatter hen ved 50 forskellige led. Maskinerne stammer hovedsagelig fra Brandts Klædefabrik i Odense, idet Bredes maskiner var blevet solgt og flyttet

Stine Munck
kommer til spinderiet
med den renvaskede uld,
som vejes,
og sækken mærkes.
Ulden tømnes ud
på gulvet foran Wolfen.

Aage Rothenborgs dokumentarfilm om Rebstrup Uldspinderi er optaget i 1962.

*Nationalmuseets
Etnologiske Filmarkiv,
DVD nr. 5 - Tidlig industri*

Wolfen har to piggede tromler, som drejer hver sin vej med forskellig hastighed. Herved plukkes ulden op. Den rensede uld kastes ud fra Wolfens bagside. Urenheder renses fra og falder ned i rummet under Wolfen.

til andre virksomheder, før museet kom ind i billedet. Sammen med maskinerne blev der erhvervet en omfattende samling stofprøver, som er beskrevet af Viben Bech i TENEN, 13. årgang, nr. 4, forår 2003, og der findes også en oversigt over hele den komplicerede arbejdsproces.

Vi takker for den imødekom-
menhed fra museets ansatte, der
gjorde vores besøg muligt, og ser
hen til den kommende udstilling,
der vil belyse både teknikken og
den indflydelse den har haft på ar-
bejdernes og forbrugernes tilværel-
se. Det bliver et nyt perspektiv!

Hanne Frøsig Dalgaard

Besøg i Væveriet, Svanevej 24

Svanevej er en af de første sidegader efter S-banen på Nørrebro og har sin stemning af beboelsesejendomme fra starten af 1900-tallet ind i mellem nyere værksteds- og fabriksbygninger. Aktivitet og charme. Væveriets navneskilt viser vej over gården, og vi blev gæstfrit budt på kaffe, medens Lise Vægter Falkenberg bød velkommen i strikkeriet i kælderen. Lise har været ansat i otte år og har tilsynet med produktionen af strikvarer og sytuen. Virksomheden hører under

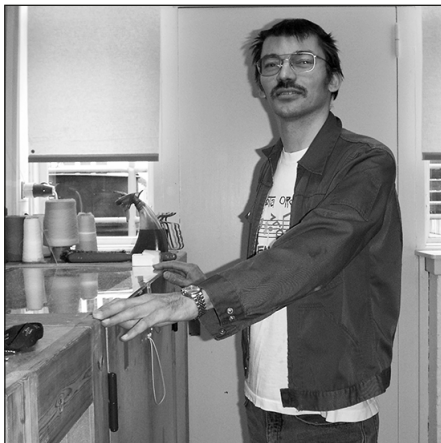
Københavns Kommune som beskyttet værksted for psykisk syge, udviklingshæmmede eller til arbejdsprøvning. Ansættelsen kan variere fra et halvt år, andre er tilknyttet i mange år, og der er p. t. ansat ca. 65 medarbejdere.

Der bliver lagt vægt på både det faglige og ikke mindst i de seneste fire år også det pædagogiske, så den enkelte lærer at tage ansvar for sit eget liv. Denne ansvarsbevidsthed opleves som noget nyt og særskilt for mange af de medarbej-

dere, der tidligere har arbejdet andre steder. Under planlægning af vores besøg har Bent Bille haft besøg af en gruppe fra Svanevej på Hørvævmuseet, hvilket blev beskrevet som en meget givende oplevelse for alle parter. Det havde stimuleret hukommelsen hos flere, der havde arbejdet i lang tid på Væveriet og som kom i tanker om arbejdet med de tidligere maskiner. Medarbejderne tager del i tilrettelæggelsen af de forskellige opgaver, fx farvevalg.

Arbejdstiden er kl. 8:30-15, men nogle møder gerne tidligere og er parate, når personalet på ni personer til ekspedition og ledelse af værkstederne møder kl. 8 og lukker op.

Strikkeriet

Henning var i gang med produktion af klude af SAS-modellen på en fladstrikkemaskine og fortalte om sit arbejde. Maskinen er efter anvisning fra Arbejdstilsynet blevet pakket ind i en kasse med isolering, så den dels ikke støjer så me-

get mere, dels kun kan køre, når lågerne er lukket for. SAS-kludene er riflede og udføres i vekslende farver. SAS-klude produceres med ca. 8000 pr. måned. Den igangværende produktion var til et firma på Østerbro. Foruden selve fremstillingen på strikkemaskinen foregår der syning af de afskårne kanter, vask og stemping med kundelogo i transfer. Disse indkøbes i England. Maskinen kan også indstilles til fx at producere fire baner samtidig til halstørklæder.

Også en anden fladstrikkemaskine blev forevist. Den var ikke i gang, men virker med hulkort.

En rundstrikkemaskine stod ubenyttet. Den mangler desværre nåle og forskellige andre reservedele, som er blevet efterspurgt alle tænkelige steder, men foreløbig uden resultat. Henning ved, at maskinen var god til sokker.

På en reel stod garnspoler med både uld og bomuld, for der anvendes næsten udelukkende naturprodukter. Der var et rundhåndet udbud af farver at vælge imellem.

Hulkortmaskinen kan lave en pæn opslået kant og bort, hvilket der var eksempler på i systuen ved siden af. Her får tingene deres finish. Rester af dugestof, som går mange år tilbage i tiden, har ligget på lager og bliver nu sømmet til dejlige viskestykker. Uldne tasker med festlige borter monteres med for og hanke. SAS-kludestof i hele baner blev forarbejdet til spændende trøjer og bluser både til børn og voksne.

I lokaler ved siden af var der opstillet computere, som enten bliver brugt til beregning og skrivning, eller ind i mellem til en afslappet

stund med computerspil, hvis nogen trænger til det.

I det sidste værelse var der filtning i gang, uafhængigt af Væveriets egen produktion.

På den høje stueetage ...

... gik vi igennem de kontorer, som bruges til ekspedition, og kom ind i ret rummelige lokaler, som før har været maskinvæveri. Som beskrevet af Bent Bille i bladet TENEN 15/2, efterår 2004 blev det nødvendigt at opgive disse maskiner i midten af 1990'erne, samtidig med at Svanevej blev en kommunal institution. Lokalerne benyttes nu til gengæld af et gartner- og servicehold, der har rigeligt med arbejde, men især ud af huset på bestilling til vedligeholdelse af gårdanlæg til ejendomme i København, eller lignende. Der er tilknyttet i alt 20 personer til dette arbejdsområde.

De disponerer over en bil, som rummer et team på syv personer.

På første sal

Her var en intens proces i gang i pakkeafdelingen. Det drejer sig om foldning af æsker eller kasser fra de firmaer, som har bestilt pakning af deres produktion, fx Zwilling's bestik og knive, som skal ligge indbydende i præcist foldede æsker. Eller enheder til kabler og ledninger. Alt i store partier, så der er nok at tage fat på.

Kantinen ligger som næste rum, hyggelig og med mindre borde, hvor man kan sætte sig i små grupper. Før tiden er der ikke nogen servering, hver især har sin medbragte madpakke, men snart vil en kantineleder tiltræde, så det bliver muligt at købe maden på stedet. Alle imødeser det med stor forventning.

I håndvæveri.

I håndvæveriet.

På anden sal

Håndvæveriet med op til tyve væve i gang. Flere var i gang med festlige sribede viskestykker, en var i gang med et stykke stof i gåseøje, alle arbejdede med stor omhu og med åbenlys glæde og stolthed over opgaverne. Foruden bomuld og de traditionelle vaflede gulvklude blev der vævet uldne plaider, fine silkesjaler og andre dragtstoffer.

Butik og salg

Fra væveriet gik vi en etage ned til det tidligere portnerrum, som for et halvt års tid siden er blevet åbnet som butik. Her kunne vi tage den meget varierede produktion i øjesyn, og mange blev fristet til at forsyne sig til bekvemme priser. Stabler af de gode klude som SAS-modellen i forskellige farver, men

også en del forskellige faconer af trøjer og bluser til både børn og voksne, søde kjoler til småpiger, plaider, tasker af gulvkludestof foret og med lange hanke til at tage på skulderen. Fantasien er stor, og monteringen sker perfekt i systemen. Siden den forrige indehaver Paulmanns tid eksisterer der stadig i kælderen et vist lager af gode garner, som endnu gør den rimelige pris mulig.

Salget kan ske fra butikken, og Væveriets medarbejdere deltager hvert år i julemarked på institutionen "Sundbyvang".

Men de store ordrer på levering til SAS og andre virksomheder er af stor betydning for Væveriet, og det er interessant, at produktionen for disse firmaer også tilfredsstiller et behov for disse bestemte varer.

*

Så drog vi af med vores indkøb i hver sin knitrede bærepose af papir, blå og enkel med adressen:

VÆVERIET
38 34 14 87

Mysteriet, som blev løst

Men dagen var ikke helt slut endnu: Lise tog os med til sit hjem på Rentemestervej, ikke så langt fra Væveriet. Her er garagen blevet isoleret og indrettet til at huse Lises private strikkemaskiner, der ikke kan fungere ved en temperatur under 16 grader Celsius, og så maskinen til opkradsning af plaider!

Mens Bent Bille foretog sin research om Væveriet, var der fra flere sider kommet spørgsmål om en virksomhed i nærheden, der kunne påtage sig at efterbehandle plaider for private. Det lykkedes at få opklaret, at det netop er Lise, som nu

har den stående og har magt over det efterhånden ganske enestående håndværk i Danmark.

Lise havde, før hun for ca. otte år siden blev ansat på Svanevej, sit selvstændige strikkeri hvortil også opkradsningen hørte. Det bliver stadig til en vis produktion i det private regi. Strikningen er især bluser og andet børnetøj på bestilling til firmaer – og den private maskine kan fremstille mere finmaskede varer, end det lader sig gøre på Væveriet.

Opkradsning udføres, når vævere henvender sig. Vi fik en demonstration. Maskinen er af mærket LUNA, med elektromotor, vist fra 1950-erne. Et stykke stof fra Væveriet manglede sin finish. I alt syv gange på hver side af stoffet skulle der til den pågældende kvalitet, det kan afhænge af valkningen og garnets hårdhed. I nogle tilfælde påtager Lise sig også valkningen og har til formålet en vaskemaskine, der

Lise Vægter Falkenberg demonstrerer klargøring af en kartebolle – referentens skarpe pens til højre.

tager varmt vand ind. Opkradsningen sker med karteboller, der sidder i et antal rækker omkring valsen. Kartebollerne købes hjem fra Brasilien. De er skåret af for enden, når de kommer hjem. Men før de kan monteres, bliver de én for én boret ud med en boremaskine og hullet derefter limet med trælím, så kartebollen bliver solid nok til at tåle funktionen i maskinen. Kartebollerne skiftes, når de bliver for slidt, og der må være stadig tilsyn med, at en række kradser jævnt, samtidig med at de gerne skal have noget varierende slid fra række til række. For ca. hver tiende plaid må alle karterne skiftes. Selvom et stykke stof skal igennem maski-

nen i mange arbejdsgange, er det arbejdet med at holde kartebollerne i orden og skifte dem ud, der tager rigtig lang tid.

Så blev mysteriet opklaret. Lise tager som sagt gerne i mod varer til opkradsning. Produktet skal være vasket og valket. Pris afhænger af varens bredde, 0-80 cm. eller 80-160 cm. Efter telefonisk aftale på 38112113 kan det sendes med posten eller afleveres på adressen. Lise er glad for at kunne videreføre denne gamle arbejdsgang for at opnå den blødhed og kvalitet, der kendetegner en plaid!

Fra TENEN siger vi tak for en lærerig dag.

Hanne Frøsig Dalgaard

MED KORS OG BÅND OG STJERNER PÅ + *Alt for Norge!*

En tidlig lørdag formiddag i november – koldt, men i strålende sol, mødtes vi 20 personer, der skulle besøge firmaet M.W. Mørch & Sønns Eftf., Peder Skramsgade 3, København – leverandør til ordenskapitlet.

Vi blev modtaget af stedets indehavere Erika og Peter Ohm Hieronymussen.

Det første lokale vi kom ind i var ikke særligt stort, men emmede af gamle tider. Midt i rummet stod en stor svungen disk i mørkt træ, et tidlig skønvirke møbel; på overfladen lå en samling af butikkens ældste silkebånd fra årene 1870 til 1900, og de var, i modsætning til de bånd der bruges nu, vævet i en silke/bomulds blanding. Iøjnefaldende var også et stort skuffedarium fra

1870, fyldt med små skuffer med forsideskilte som: Rosetter. Storkorsbånd. Filtkokarder. Rusland. Kammerherrebånd mm. På skabet

Erika og Peter Ohm Hieronymussen.

stod tallet 1830, året hvor firmaet blev stiftet. Andre gamle genstande, anskaffet af olde- og tipoldeforældre, fyldte rummet og blev suppleret af de mange gamle fotografier og genstandsbeskrivelser på væggene. Som et nutidigt indslag i rummet var et lille arbejdsbord i det ene hjørne, hvor saks, nål og tråd lå parat til at blive brugt. Det næste lokale så mere tidssvarende ud, det var her computer og kontorredskaberne befandt sig og ikke mindst det store bibliotek – omhandlende alt om ordner og medaljer mm. Vi fik at vide at bøgerne engang i tidligere tider havde været frasolgt forretningen, men at en senere ejer, ved hjælp af de gamle inventarlistes, havde fundet frem til og tilbagekøbt bøgerne.

Vi bænkedes os rundt omkring og Peter Ohm Hieronymussen begyndte at fortælle.

Firmaets grundlægger, Marcus William Mørch (1803-77) blev født i Grønland, men flyttede i 1816 til København, hvor han, efter at have været i lære som manufakturhandler, nedsatte sig som silke- og klædekræmmer. Firmaet konsoliderede sig langsomt, flyttede en del rundt og på et tidspunkt blev sønnen optaget i firmaet; firmaet specialiserede sig nu i ordensbånd og flag. Senere kom medaljer og miniatureordener til. I 1913 blev adressen Peder Skramsgade 3. I 1924 skiftede forretningen ejere og det skete igen i 1931 – til de nuværende ejeres bedsteforældre. Peter Ohm Hieronymussen fortalte om, hvordan han som barn sad i bedsteforældrenes lejlighed – de boede i baglokalerne – og langsomt fik fa-

get og stemningen ind i fingrene ved at udføre små opgaver relateret til faget. Erika og Peter Ohm Hieronymussen overtog forretningen i 1990, som tredje generation og firmaets videre eksistens er sikret ved to sønner.

Der findes kun denne ene forretning af slagsen i Europa.

Firmaets bånd fremstilles på et værksted, der befinder sig andetsteds; båndene væves i længder på 40-50 m., og når de ankommer til forretningen, er det Erika Ohm Hieronymussen der klipper og syr det lille stykke bånd, der skal danne en roset eller have en medalje fastgjort. De nutidige bånd væves af kunstsilke (rayon). Medaljer og ordner laves af præget metal, og bæres i kæder eller bånd.

Vi lærte om forskellen på en medalje og en orden.

En orden er en udmærkelse der tildeles. De findes i forskellige grader. Til en orden hører et kapitel der beskriver hvor mange personer der kan tildeles den givne orden. Når ordensindehaveren dør, skal ordenen tilbagegives.

Til en medalje knyttes der ikke så mange begrænsninger. De gives f.eks. som fortjenstmedaljer for mange års tjeneste.

Alle kan i princippet købe en orden, men den kan kun bæres med tilladelse. De helt store ordener som f. eks. Ridderkorset kan ikke købes.

Til spørgsmålet om hvor mange der blev uddelt, var svaret: Hærens fortjenstmedaljer bliver leveret i et par tusind stykker om året, mens ridderkorset kun bliver tildelt ca. 25 gange om året, færre jo højere oppe i graderne.

Efter modtagelsen af en orden går man, hvis man er dansk statsborger, til Dronningen og takker. Efter modtagelsen går turen også til Peder Skramsgade hvor der skal bestilles lidt "gemüse" (rosetter, bånd eller miniatureordener) til at have i knaphullet, noget modtageren selv betaler for.

Hvis modtageren allerede har en orden eller medalje skal disse sættes sammen, så man er sikker på at de sidder lige ud for hinanden på tøjet, denne sammensætning sørger forretningen også for. Der er faste regler for hvor de forskellige genstande skal sidde, og for hvilke der kan bæres sammen med andre, og for hvilken der skal foretrækkes frem for andre.

Miniatureordener er små udgaver af de store ordener.

Midt i det hele klimtede dørklokken og en ældre herre kom ind, ænsede tilsyneladende ikke de mange mennesker omkring sig,

men gik direkte hen til disken og bad om Hærens Hæderstegn, til sin søn. Denne fandtes ikke færdigmonteret med bånd, så Erika Ohm Hieronymussen gik hurtigt i gang og lidt efter blev den lagt i en fin æske med lyseblåt vat. Heldigt for kunden da forretningen normalt var lukket om lørdagen.

Vi fik herefter en lille demonstration af hvordan et bånd blev formet og syet inden vedhænet kunne tilføjes. En proces der umiddelbart så nem og tilgængelig ud, men som i virkeligheden var en ret svær syning der krævede stor nøjagtighed og øvelse.

Derefter samledes vi om et lille bord hvor portvin, sherry og vand stod parat, omkranset af små fade med kiks og småkager. Der blev småsludret i grupperne, mens vi bevægede os rundt og studerede de mange fotografier og ordensbeskrivelser på væggene.

Båndene væves af kunstsilke i længder på 40-50 meter.

Annet Laursen Skjelsager sagde nogle fine ord som tak for at vi havde fået et indblik i dette særlige område – og overrakte hæftet “Tråden i øjet” som en aktuel gave til et firma, der lever af nål og tråd. Lone de Hemmer Egeberg fortalte derefter lidt om indholdet i hæftet, der bl.a. handler om muligheden for at bestemme et klædningsstykkets alder ud fra sytrådens tvinding og snoning.

Det var en meget interessant og personlig gennemgang af udstillingen “Alt for Norge”, som vi fik af Katia Johansen i Christian VII’s Palæ.

I forbindelse med udstillingen er udgivet et smukt katalog, skrevet af Katia Johansen, hvori der redegøres både for de historiske oplysninger vedrørende kroningen, og for maleren Paul Fischers maleri, der ligger til grund for tableauet, der er opstillet i Riddersalen.

Udstillingen afviger fra de udstillinger vi almindeligvis ser på museer, hvor vægten lægges på “den ægte vare”, og hvor vi er vant til at acceptere, at selvom en del af en helhed mangler, bliver den ikke erstattet af noget andet og tilsvarende.

Katia fortalte om arbejdet der var gået forud, med studierne af arkivalier, fotos, tekstiler m.m., som havde gjort det muligt for hende at skabe tableauet.

Som konservator på Rosenborg Slot havde Katia håbet på at finde mange originale genstande og dragter med tilbehør, som kunne

Vi fik alle lidt skriftligt materiale med hjem, og opløstes så i smågrupper på jagt efter et spisested inden vi igen skulle samles på Amalienborg.

Et godt foredrag og et meget spændende kik ind i en fremmed verden hvor tradition er det bærende element; og uanset hvordan man forholder sig til tildeling af ordener, er det fascinerende at se og høre om.

Anni Bloch

bruges ved opbygningen af tableauet, men det var stort set ikke muligt.

Dog har det i enkelte tilfælde været muligt at finde dragter, som tilhørte visse af personerne, og bruge dem til tableauet, selvom man véd at dragterne ikke har været brugt ved netop denne begivenhed.

Så stort set har hun været nødt til at finde andre løsninger.

Hvad tronhimlen angår, er kun få af delene originale. Draperierne er nye, kvasterne er fremstillet på Århus Possementfabrik, og hele tronhimlen består af dele, som er samlet til formålet og efter udstillingen skal opbevares på Frederiksborg Slot til brug ved eventuelle fremtidige udstillinger.

Kongekåben, der er dekoreret med 1400 applikerede, guldbroderede kroner, er ligesom kronings-tæppet, løverne og sølvlysestagerne oprindelige, og er alle en del af symbolikken omkring en kongekroning.

De udstillede personer er klædt i dragter fra Tøjhusmuseet, Det Kongelige Teaters garderobe og

Nationalmuseet (der normalt ikke låner dragter ud til sådanne formål). Handskerne er lejet hos firmaet "Randers Handsker". Ingen af ordenerne, som er hæftet på personerne, er originale. Katia forklarede, hvordan hun har scannet ordenerne fra bøger, limet dem på flamingo og skåret dem ud.

I en montre vises originale ordener sammen med et eksemplar af en kopi. Man har ikke på nogen måde ønsket at foregive, at ordenerne er ægte. Ordensbåndene er heller ikke originale, men er, som Katia forklarede, "silkestof, som jeg har klippet ud i bånd og malet hvide striber på med retteblæk".

Alle figurerne skulle have hoved, og her er der virkelig tænkt nyt. Hovederne, der er fremstillet af billedhugger Kit Kjærbye, er lavet af mørk metaltråd med forskellige partier indvævet i tyndere me-

taltråd, og fremtræder nærmest som tegninger i luften.

Hendes Majestæt Dronningen havde ønsket, at der skulle være portrætlighed for de kongelige personers vedkommende, men udover disse har Katia så ganske enkelt bestilt så og så mange hoveder med briller, skæg eller midterskilning, og så vidt jeg kunne se, var der ikke forskel på hovederne til de kvindelige og mandlige personer i tab-leauet.

*

Det var spændende at komme "bagom" en udstilling, høre om problemerne og om hvordan de blev løst. Det var en interessant eftermiddag, og der var et fint forløb i TENENs juletur 2005.

En stor tak til TENENs bestyrelse.

Jytte Harboesgaard

Postkort fra Fyn:

Hvergarmsgrød:

60 g boghvedemel
65 g boghvedegryn
1 liter mælk

Mælken bringes i kog. Grynene drosses i under omrøring. Koger for svag varme ca. 30 min. Boghvedemelet røres ud i lidt koldt mælk og tilsættes grøden, som skal koge yderligere 10 min. Spises med sirup.

De fleste af Tenens læsere vil vide, at hvergarn er en stofkvalitet bestående af hørkæde og uldskud, og dette stof blev vævet i talrige vari-

anter i 17-1800-tallets bondesamfund. Derimod har nok de færreste hørt om hvergarmsgrød, som var en yndet spise på Nordfyn. Denne del af øen var ligeledes hjemsted for Slettens vævere, hvis omgang med væv, hør, uld, lærred og hvergarn må have inspireret til navnet på denne grødtype. Grøden er, ligesom stoffet, en blanding!

For den, der gerne vil smage noget ægte fynsk med et tekstilt navn, bringes opskriften fra bogen *Fynske egnsretter*, forfattet af Lissy Rasmussen og udgivet af Odense Bys Museer i 2005.

Susanne Nielsen

Flemming Grundtvig Lundholm, Ravnings ved Ribe

Med kort varsel sprang Flemming ind i bestyrelsen på sidste generalforsamling, og skønt vi alle kender ham som den teknisk kyndige og vidende væver med forstand på Beiderwand og jacquardvæve, skal han alligevel have lov at præsentere sig og fortælle hvordan interessen startede, forfulgtes og udviklede sig til at blive hans fag.

I 1975 havde jeg været i Kibbutz i Israel, og da jeg kom hjem i november måned og nød det tågede, fugtige vejr, sad jeg en dag på Buddinge Bibliotek og bladrede i Inge Bjørns bog Oldtidsdragt – Nutidstøj. Da slog det ned i mig at jeg ville på højskole og lære at væve. Interessen for tekstiler havde jeg altid haft, og allerede som 11-årig lånte jeg min mors symaskine for at sy cowboy- og indianertøj.

Try Højskole nær Dronninglund var fantastisk og jeg nød at kunne definere min egen undervisning og deltage i alle aktiviteterne. Jeg vævede prøver samt en poncho fra Inge Bjørns bog og noget jakkestof til min kæreste. Da jeg kom hjem købte jeg en klapvæv med 4 skafter samt Paulli Andersens bog Rammevæv – Skaftevæv, og så gik jeg i gang med at læse og forstå de forskellige opbindinger. Det var svært, men efter 3 dage begyndte det at falde på plads, så jeg kunne sætte væven op og gå i gang. Lige fra begyndelsen var det brugsting som gulvtæpper og andet, og i 1977 tog jeg på Vraa Højskole for at lære mere hos Ruth Brandt. Det var en rigtig god tid og højskol livet var lige mig. Her fik jeg også kontakt til

væveren Maren Toft i København, som jeg gik i lære hos i 4 mdr. efter jeg var kommet hjem. Hun var en rigtig god væver og også interesseret i kontramarch systemer og væveteknik, så det var meget spændende. Jeg købte mig en gammel svensk trissevæv og gik i gang i min 5.sals lejlighed på Nørrebro. Det varede nu ikke længe før underboen kom og bandede over at hans lysekrone sad og svingede, så jeg måtte ændre min lærredsbinding til en kipperbinding, der ikke krævede så hårde slag.

På Århus Kunstakademi gik jeg i 3 år, og der skulle man gennemgå et 4 måneders tegnekursus for at blive optaget, men det var også godt. Jytte Fleming underviste i farvning, spinding og materiale lære, og Lene Garde i vævning.

Så tog jeg til Textilinstituttet i Borås, hvor Christina Rinaldo underviste i vævning og der var meget teori. Der havde man skriftlige prøver i bindingslære og redskabslære, men det var fint nok, og jeg havde det som en fisk i vandet i det år uddannelsen varede dengang.

Christina var i stand til at gennemføre alt hvad hun besluttede sig for, og vi arbejdede bl.a. med vanskelige kinesiske bindinger. Ulla Cyrus-Zetterström arbejdede også meget seriøst med de ting, men hun fik ikke publiceret noget. Vi var på studietur til Kunsthåndværkerskolen i København, hvor John Becker underviste og arbejdede med de kinesiske bindinger i forbindelse med sin kommende bog (*Pattern and Loom*, 1987). Men dengang var jeg ikke rigtig selv kommet i gang med de ting, så det var først senere jeg indså rækkevidden af hans arbejde. Den eneste bog vi havde var Agnes Geijers *Tekstilkunstens historie*, og den er meget kortfattet og upræcis hvad de ting angår. I samme hus som Textilinstituttet lå Mönsterateljéet, hvor en ansat havde arbejdet i 50 år med jacquard. Han kom tit ind og gav gode råd og fra ham fik jeg min egentlige oplæring.

Året før jeg kom til Borås stoppede Borås Handväveri, og holdet fik mulighed for at købe vævene, så jeg købte 2 væve. Den ene satte jeg op sammen med en anden, og jeg tog dem senere med mig hjem og begyndte for alvor at arbejde med

bindinger som lampas og Beiderwand.

I 1982 flyttede jeg med mine væve til Århus og startede værksted sammen med en anden med stof til bl.a. folkedansere, men det var svært at få dem til at betale hvad håndvævede stoffer koster. Den Gamle By havde nogle gamle maskinvæve som jeg renoverede for dem, og de købte noget Beiderwand på væveriet i Meldorf. Kvaliteten var efter min mening ynkelig, vævet i bomuld med baggrund og mønster byttet om. Det irriterede og udfordrede mig så meget, at jeg selv gik i gang! Jeg var ansat på Rødding Højskole i 2 år og startede med at tegne Beiderwandmønstre af på Sønderborg Slot, så jeg kunne slå hulkort.

Efterhånden fik jeg kontakt til Ulla Thyrring på Herning Museum, som havde en årelang drøm om at erhverve Høsterkøbvæverens værksted. Det lykkedes faktisk også at bearbejde familien, så en dag ringede hun og sagde: så er det nu! Og jeg fik en lille uge til at tage derover og nedtage værkstedet. Som løst ansat satte jeg vævene op og gik i gang med at væve efter de gamle mønstre, og i 1997 blev jeg fast ansat. Og det var så her jeg stiftede bekendtskab med TENEN, da I kom i forbindelse med generalforsamlingen i marts 1998. For resten var det også ved den lejlighed jeg mødte Tina. Og resten kender I ...

*Fortalt til: Lone de Hemmer Egeberg
20.11.2005*

Anmeldelser:

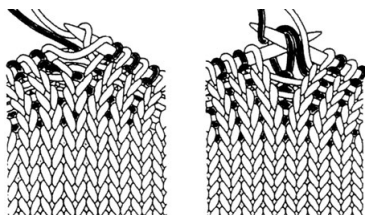
Marianne Isager: *INKA – Latinamerikanske inspirationer i nordisk strik*. 2005. 174 sider. Mange farvede illustrationer. Forlaget HOVEDLAND. Stort format. Pris 330 kr. ISBN 87-7739-771-1.

INKA – Latinamerikanske inspirationer til nordisk strik er en ny udgave af INKA strik med latinamerikansk inspiration fra 1996.

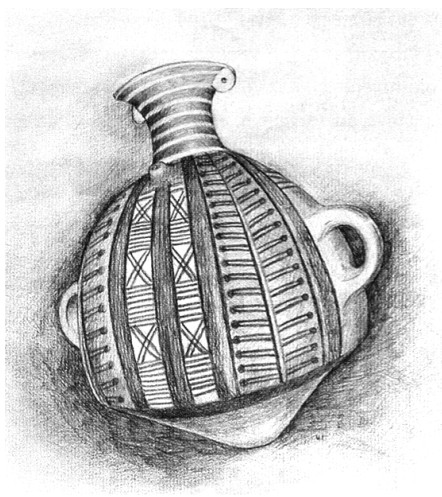
Selv skriver Marianne Isager, at det er en gendigtning og ny-fotograferet udgave af den tidligere udgivelse. Bogen indeholder de fleste af de oprindelige modeller, men mange af modellerne er forandrede, og der er også helt nye modeller i bogen.

Ved første øjekast blev jeg forundret over, at jeg allerede havde strikket flere af modellerne, hvoraf den ene næsten er slidt op. Ved nærlæsning blev jeg meget begejstret. Marianne Isager har brugt den samme idé som jeg første gang så gennemført i den norske bog: Dikt i masker af Solveig Hisdal i 1997. Ideen er, at modellerne starter med en beskrivelse i billeder og tekst af, hvor inspirationen er kommet fra.

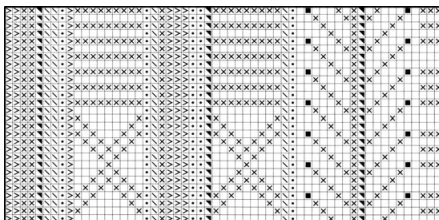
I denne bog er det bl. a. smukke antikke krukkes, farverige ponchoer og en ubeskrivelig natur, der på en rejse har været inspirationen.

For- og bagside strikkes samtidig: Til venstre vises hvordan garntrådene skal placeres ved strikning af maskerne, der danner forsiden. Til højre vises tilsvarende for maskerne, der danner bagsiden.

Antik krukkes mønster brugt til sweater.

Mange af modellerne er strikket med sin egen struktur, så bare ved at læse i bogen, var der mange teknikker, jeg fik lyst til at afprøve og/eller genopfriske. Et eksempel: En af de lidt sværere og tidskrævende teknikker er dobbeltstrik. Teknikken og diagrammet står sammen med opskriften – ellers har idéen været at samle teknikbeskrivelserne bagest i bogen.

Vibeke Lilbæk.

Aagot Noss: *Jølster og den gamle klesskikken*.

Instituttet for sammenlignende kulturforskning. Serie B: Skrifter. CXX.

Novus forlag, Oslo 2005. ISBN 82-7099-420-0. Skindbind, 208 sider, gennemillustreret i farver og sort-hvid. English summary.

Et nyt bind foreligger fra Aagot Noss' hånd, i samme fornemme layout som de foregående i en efterhånden imponerende række publikationer. De to foregående har behandlet kvindernes klædedragter i Telemarken, henholdsvis i den vestlige del og i Tinn-området.

Denne gang bliver vi så ført til Jølster i Sunnfjord nord for Sognefjorden. Det er værd at bemærke, at titlen på denne bog *både* rummer Jølster og den gamle klesskikken, som kendetegner dette afgrænsede og særprægede område. Jølster har adgang til havet mod vest og grænser imod nord op til Nordfjord, og en langstrakt sø Jølstervatnet har siden ældgammel tid dannet den naturlige forbindelse, blandt andet som del af postvejen til Trondhjem. Først i løbet af 1850erne blev der anlagt en kørevej langs søen, hvilket efterhånden også gav biltrafikken mulighed for at udvikles. Siden slutningen af 1800-tallet er området blevet et yndet rejsemål for skiløbere og for lystfiskere til ørredfangst. Men indtil vejen blev bygget, har landskabet givet grobund for en ganske særpræget klædedragt for kvinderne, og denne har holdt sig i brug indtil noget ind i 1900-tallet, så forfatteren endnu ved sit feltarbejde i 1960erne og '70erne har truffet

brudesølv af middelalderlig type i brug, i modsætning til brudekronen, som ellers er karakteristisk i de omgivende landskaber Sogn og Fjordane.

Oplagt er det derfor også, at bogen indledes med kapitlet om brudesølv, skønt det som forfatteren har anført, må blive en gentagelse fra det tidligere værk *Lad og Krone, frå jente til brur* (1991), men her mere detaljeret i beskrivelse og illustrationer, og i en sammenhæng, som giver nyt perspektiv på lokaliteten.

En vis gentagelse ligger der desuden i omtalen af hætterne, brugt som udendørs hovedtøj over de sædvanlige hovedtøjer, kaldet "høgehue" med tilhørende "pannelin". De har først været behandlet af forfatteren i en artikel i *By og Bygd* i 1976¹. Men her findes redegørelsen for snit og syning sammen med be-

skrivelsen af kvindehuerne, så der tegnes en interessant forbindelse. Forudsætningen for kvindehuer-nes fremkomst i renæssancetiden har ellers ikke været påpeget i dragtlitteraturen². Hætterne har skulderslag og sættes i klar forbindelse med hættelagene fra nordboerne i Grønland. Forekomsten i Jølster giver forfatteren anledning til at påpege, at også hætter fra andre lokaliteter først og fremmest må have været benyttet af kvinderne (side 141).

Fremdeles følger kroppens beklædning stykke for stykke. I endnu højere grad end i Noss' forrige værker mærkes her de usædvanlig righoldige beretninger fra informanterne, som ligger til grund. Der er således side 77 f. en skildring fra en meddeler født 1912, gengivet efter dennes mor, født 1879, af, hvordan skørter, norsk: "stakk/døs", er blevet foldet. "Jølsterstakk" var i sin tid så berømt, at ingen Sundfjord-stakk kunne måle sig med den! Behændigt har forfatteren tillige indføjet citater fra dødsboskifter til at give beretningerne historisk perspektiv tilbage til sidste del af 1600-tallet.

Noss har tydeligvis i Jølster fundet informanter, der meget tydeligt har haft både egen erfaring og erindring fra de forrige par generationer om livet i dette landskab. Det har medført, at vi i denne bog finder kapitlet "Frå ull til ty" om arbejdsgangen i vinterhalvåret med spinning og forarbejdning af ulden (side 147-155). Dertil fængslende kapitler om kirkegangsdragt (side 157 ff.) og om højtider i livet (side 165 ff.) og i året (side 176 ff.).

Bogen afsluttes med et omhyggeligt sammendrag på norsk og på engelsk, noter til teksten, ordliste, liste over kildemateriale, litteraturliste og billedsamlinger og fotografier.

Fra 1880-90'erne er de gamle Jølsterdragter begyndt at blive afløst af den påklædning, som var mere alment brugt, tørklæde om hovedet og bluse og glatskåret nederdel.

De ældre klædningsstykker fandt vej til museer, men har også ligget i hjemmene og bidraget til at bevare erindringen om deres brug, indtil Noss nåede at få gjort sine optegnelser og fotoregistrering. De viser træk, som kan føres langt tilbage i tid, nogle til middelalder eller muligvis vikingetid, andre til renæssancen, og dertil forskellige detaljer fra senere tider.

Jølster som særligt område findes omtalt i slutningen af 1200-tallet. Efter Den sorte død i midten af 1300-tallet er befolkningen gået aldeles kraftigt tilbage, og i begyndelsen af 1500-tallet er der bare kendskab til fire bønder³. Denne pionérschildring af Jølsterdragten belyser dermed faserne i befolkningens vækst og livsbetingelser siden renæssancen, indtil den nye tid viste sig med nye forbindelser til resten af Norge.

Bogen er et enestående monument over forhold, der lykkeligvis er blevet skildret i tide, og som bør kendes vidt omkring i Norge for at bringe forståelse for, i hvilken grad geografien har spillet ind i landets historie. Men i lige så høj grad hos os danskere til at sætte vores vilkår i perspektiv.

Hanne Frøsig Dalgaard

Noter:

1. Desuden Aagot Noss, "Ett mellomalderplagg i levande tradisjon" som særtryk Norsk Folkemuseum, *By og Bygd* 2. oplag, 1980, og samme i *Folk og klede – skikk og bruk, Festskrift til Aagot Noss*, Norsk Folkemuseum 1994, side 61-69.

2. Hanne Frøsig, "Frisurer, parykker og skæg – En historisk fremstilling" i *Det danske Frisørfag*, I, København 1969, red. Hans Stougaard.

3. Jølster kommunes oplysninger på Internettet.

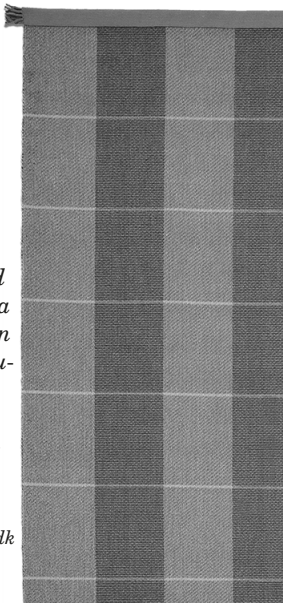
Tekstil funktionalisme – væveren Hanne Vedel

I et halvt århundrede har Hanne Vedel med imponerende faglig styrke og vedholdenhed arbejdet som væver i Aabenraa i Sønderjylland. Udbredelsen af hendes tekstiler har imidlertid ikke bare begrænset sig til landsdelen, men til alle lokaliteter i Danmark og til store dele af Europa samt Japan. Især fra 1970, hvor Hanne Vedel overtog Spindegården fra væveren Paula Trock har hun vedligeholdt og udbygget en tekstilvirksomhed, hvis fornemste opgave har været at forvalte den tekstile arv i Danmark. Dette er sket både i udsmykningsopgaver med unikatekstiler og i de store tekstile indretningsopgaver, hvor hun har skullet samarbejde med arkitekter og tekstilindustrielle virksomheder for at effektivere opgaven. Med en målrettet og klar stringens har Hanne Vedel videreudviklet traditionel dansk vævekunst ved at nyfortolke klassiske vævemønstre som striber og tern med et selvstændigt farvesyn, og med sin faglige stolthed er hun vedblevet at insistere på den højeste kvalitet i garnet i forhold til tekstilets struktur og anvendelse.

Udstillingen viser eksempler på Hanne Vedels store produktion gennem 50 år. Gennem sit enorme materialekendskab, ved at sætte funktionen af tekstilet i højsædet og dermed sikre en holdbarhed af tekstilet og ved altid at have den industrielle produktion for øje og med i sit arbejde, har Hanne Vedel haft en stor betydning for det 20. århundredes tekstile virksomhed samtidig med, at hun har deltaget i det internationale gennembrud for dansk brugskunst ude i verden.

Udstillingen vises på Museum Sønderjylland, Kunstmuseet Brundlund Slot i Aabenraa fra den 4. marts til den 21. maj og fra 9. juni til 13. august 2006 på Kunstinstrimuseet i København.

Kilde:
www.brundlund-slot.dk
- gå til Udstillinger.

Hijab i Norge af Njål Høstmælingen (red.) 274 sider norsk tekst. Paperback, ISBN 82-7935-155-8. Abstrakt forlag, Oslo 2004. 249 NOK.

Hijab er et kort men eksotisk ord, som har skabt stor debat i Norge. Mange oplever dette muslimske tøjstykke som en provokation og en trussel. Hijab er blandt muslimer i Norge blevet inddraget som begreb for muslimske kvinders religiøse hovedtøj.

Center for menneskerettigheder i Norge arrangerede marts 2004 et seminar, hvor formålet var at "belyse aktuelle faglige tilnærmelser til debatten" om hijab.

Bogen består af en tredeling: baggrund, debat og rettigheder.

Som baggrundsstof er der en række artikler skrevet af personer med stor viden på hvert sit felt. Artiklerne læst i sammenhæng er med til at give en indsigt og forståelse. Meningen med bogen er at bidrage til bygning af en platform for egne meninger.

Jeg har valgt to af baggrundsartiklerne, som vil jeg vil uddybe lidt.

Norsk Folkemuseum arrangerede i 2004 en billedudstilling: "Se mig som jeg er".

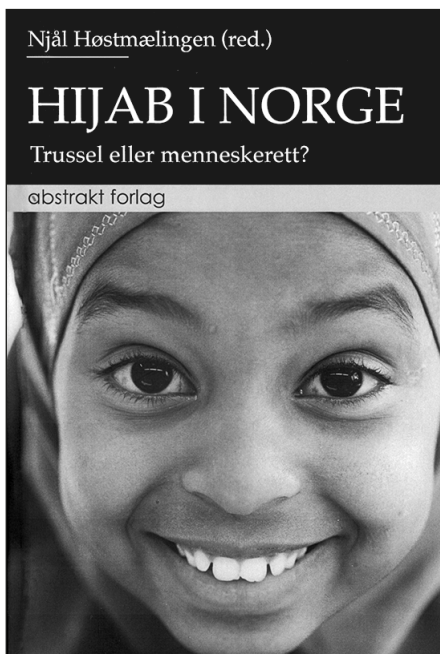
Det var en plancheudstilling, hvor herboende (Norge) muslimer fortalte om deres syn på det at gå med tørklæde. Det var et godt input til debatten og en anderledes visuel indgang for at danne sin egen mening i debatten om brug af tørklæde.

Den anden artikel er af den – også for TENEN – kendte norske dragtforsker Ågot Noss. Hun gennemgår forskellige slags hovedtøj norske kvinder har benyttet til, deres folkedragter. Mange af disse hovedtøjer var hvide kvadratiske tørklæder lagt i trekant og sat op på forskellig vis. Hun beskriver i et let sprog de signaler, de forskellige beklædninger gav: gift, ugift, enke eller forbi giftealder!

På den måde bliver der et bindeled mellem tørklædedebatten i dag, og hvordan det lokalt har været for år tilbage.

Ved at læse de tre dele og selv forholde sig til de oplysninger og udsagn, der gives, står man godt rustet til at tage del i den aktuelle debat, der vil komme til at løbe længe endnu om brug af tørklæder i skoler og på arbejdspladser – ja, i det hele taget i det åbne rum.

Vibeke Lilbæk

ARRANGEMENTS- OG UDS STILLINGSKALENDER

TENEN inviterer: Foreningens generalforsamling holdes her i renæssanceåret på Kronborg lørdag den 25. marts. Indbydelsen er på side 8 i dette blad.

TENEN inviterer: Tredages tekstiltur til Tyskland. 16. til 18. juni 2006. Læs nærmere på side 10 i dette blad. Tilmelding straks og senest 1. marts 2006.

Vendsyssel Kunstmuseum:

Dansk Gobelinkunst. Til 12. marts 2006.

Adr.: P. Nørkjærs Plads 15, 9800 Hjørring

Kulturhistorisk Museum Randers:

Kig de udstillede tekstiler efter i sømmene. v/ konservator Anna R. Nielsen. 26. 4.2006, kl. 11.

Adr.: Kulturhistorisk Museum Randers, Stemannsgade 2, 8900 Randers

Textilforum:

Læremesteren. Væveren Vibeke Klint med elever. Til 12.3.2006.

Nordiske Drømme. Bornholmske kunstnere, bl.a. tekstil. Til 2.4.2006.

Bottoms sommer 2006. 11. 3. - 24. 4.2006.

Tusind og et sting. Gamle broderier og tekstilkunstneren Anne Brodersen. 6.4. - 11.6.2006.

Knipling gennem et langt liv, v/ Else Sørensen. 28.4. - 25.6.2006.

Adr.: Vestergade 20, 7400 Herning

Gallerigangen på Amtsgården i Ribe:

Vævet kunst. Inger Holst Sørensen, Løgumkloster. Til 28. 2. 2006.

Adr.: Amtsgården, Sorsigvej 35, 6760 Ribe

Museum Sønderjylland. Kunstmuseet Brundlund Slot:

Væver Hanne Vedel - enkelhed og kvalitet. 4. 3. - 14. 5. 2006.

Adr.: Kunstmuseet Brundlund Slot, 6200 Aabenraa

Museum Sønderjylland. Museet på Sønderborg Slot:

Fødsel, dåb og kristentøj. Til 21. 5. 2006.

Adr.: Museet på Sønderborg Slot, 6100 Sønderborg

SAK Kunstbygningen, Svendborg:

Dymlingen fra Jönköping, bl.a. tekstil. Til 5. 3. 2006.

Otte X Agger, bl.a. Margrethe Agger vævning. 9. 4. - 7. 5. 2006.

Adr.: Vestergade 27-31, 5700 Svendborg

Hørvævmuseet på Krengerup: Plantefarvningskursus

Plantefarvning er tekstilhistorie i praksis. 24. til 29. juli 2006.

Underviser: Susanne Nielsen, tlf. 64 83 11 26 for yderligere information.

Køge Museum:

Fra kristentøj til dåbskjole, dåbstøj på Køgeegnen. Til 28. 2. 2006.

Adr.: Nørregade 4, 4600 Køge

Værløse Museum, Mosegaarden:

Najsomhedstøj. Omsyning, stopning og lapning af tøj. Til 12. 3. 2006.

Adr.: Skovgårds Allé 37, 3500 Værløse

Børnebiblioteket, Værløse Bibliotek:

100 fingerdukker – fra musikpædagogen Renée Adrians musikalske legestuer. 6. 3. - 26. 3. 2006.

Adr.: Værløse Bibliotek, Bymidten 48, 3500 Værløse

Kronborg Slot:

Dronning Sophies Brudekjole. Til 31. 12. 2006.

Adr.: Kronborg Slot, 3000 Helsingør

Center for Tekstilforskning: København Universitet

Foredrag af konservator Lena Bjerregaard, Ethnologisches Museum, Berlin, *Leymebamba tekstilerne* (Chachapoyas, Peru 14-1500). 1. 3. kl. 14-16.

Adr.: SAXO-instituttet, Njalsgade 102 (evt. 80), CTR trappe 16, 1. sal, 2300 København S

Dansk Design Center:

Mind the Gap - Tekstildesigner Ane Lykke. Til 20. 2. 2006.

Adr.: H.C. Andersens Boulevard 27, 1553 København V

Nationalmuseet:

Bayeuxtapetet – en broderet krønike fra vikingetiden. Til 30. 4. 2006.

Bayeuxtapetet – symposium 24. 3 – 26.3.2006 henv. Folkeuniversitetet.

Adr.: Ny Vestergade 10, 1471 København K

Dauids Samling:

Tekstiler fra islams verden. Omvisning v/ Mette Helms. 5. 3.2006, kl. 14.

Adr.: Dauids Samling, Kronprinsessegade 30, 1306 København K

Kunstindustrimuseet:

Lægge i læg - Tekstile smykker og tørklæder af Ann Richards. Til 5. 3.

Adr.: Kunstindustrimuseet, Bredgade 68, 1260 København K

Skissernas Museum - Arkiv för dekorativ konst:

Leifur Breidfjord och Sigridur Johannsdottir. *Colours of light* – bl.a. tekstilkunst fra Island. 5. 3. - 7. 5. 2006.

Adr.: Skissernas Museum - Arkiv för dekorativ konst, Finngatan 2, S 223 62 Lund

TENENs kalender udarbejdes på grundlag af arrangementer i *KultuNaut* – Den Elektroniske Kulturkalender. Yderligere oplysninger samt illustrationer modtages gerne direkte fra arrangører og deltagere. Deadline for korte meddelelser er ca. to uger før bladet udkommer. Send oplysningerne til Vibeke Ervø, som koordinerer listen.

Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.

<i>navn</i>	<i>adresse</i>	<i>telefon / ePost</i>	<i>hverv</i>
Annet Laursen Skjelsager	Dorthesvej 2 3520 Farum	44 95 05 55 <i>silke-annet@detail.dk</i>	formand + redaktion
Lone de Hemmer Egeberg	Gærdet 12 3460 Birkerød	45 81 15 97 <i>vdblom@tiscali.dk</i>	næstformand
Bent Bille	Langgade 44, Flemløse 5620 Glamsbjerg	64 72 15 65 <i>familien.bille@get2net.dk</i>	kasserer
Lis Slottved	Hjarupvej 10 6200 Aabenraa	74 63 03 50 <i>slottved@privat.dk</i>	sekretær + redaktion
Vibeke Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	48 17 16 47 <i>vofl3450@yahoo.co.uk</i>	redaktion
Hanne Frøsig Dalgaard	Bredebovej 33, 6.tv 2800 Lyngby	45 88 32 67 <i>hfd@tdcadsl.dk</i>	bestyrelse
Flemming Lundholm	Ravningvej 10, Ravning, 6760 Ribe	75 43 77 06 <i>beiderwand@tele2adsl.dk</i>	bestyrelse
Anni Bloch	Thingvalla Allé 5, 2300 København S	23 37 19 59 <i>Anni.bloch@tiscali.dk</i>	suppleant
Anni Mejdahl	Nibsbjergvej 10 7500 Holstebro	97 42 37 86	suppleant
Margit Ambeck	Lyshøjgårdsvej 87, 1.th 2500 Valby	36 30 61 50	suppleant
Lucie Borgsmidt-Hansen	Broholms Allé 28 2920 Charlottenlund	39 64 31 85	revisor
Susanne Nielsen	Sasserød 16 5462 Morud	64 83 11 26	korrektur, forklæder
Vibeke Ervø	Åfløjen 4, 2. tv 2700 Brønshøj	44 85 18 44 <i>ervo@mail.dk</i>	kalender
Frits Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	48 17 16 47 <i>vofl3450@yahoo.co.uk</i>	redaktion

• TENENs publikationer •
 “I Jomfru Fannys gemmer” - 30 kr.
 “Tråden i øjet. Noter til engelsk sytråds historie.” - 75 kr.
 • TENENs CD-rom'er •
 “Folkelige broderier fra Sydslesvig” - 80 kr.
 “Folkelige broderier fra 6 danske øer” - 125 kr.
 ... i tillæg kommer forsendelsen! – henvendelse til Annet Laursen Skjelsager

Chr. Lyngbo (1871-1968) var kunstmaler. Meget anerkendt i Vestjylland, men også Charlottenborg-udstiller.

Han malede tre billeder af vores Stinnemost – det ene, hvor hun spinder, var i min families eje. De ville ikke sælge det, så jeg fik fotos. Hvor i verden det er nu i dag, ved jeg ikke. Nationalmuseet var interesseret i at købe det dengang. Der er løbet meget vand i havet siden ...

Min familie var de sidste der bar vesterbodragten (Ho og Blåvand). Jeg har kun tre fotos af dem, og de sidder indklæbet i min slægtsbog. Vesterbodragten var næsten identisk med Fanø-dragten. Hverdagsdragten havde ravknapper i blusen. Vi arvede den, men den blev stjålet under krigen.

Stinnemost var gammel og enke, da hun sad model. Hun boede ret tæt ved Ho kirke, Ho Sønderballe eller Sønder Ho – altså ikke på Fanø.

Carl Wagner